

DRAMA

Maribon
1921/22

JDRK

D R A M A

gledališka revija

*Izhaja vsakih 14 dni
pričenši s 30. no-
vembrom 1921. Izdaja
uprava Narodnega
gledališča v Mariboru*

Ureja Silvester Škerl - Tiska Mariborska tiskarna d. d.

Posamezna številka stane 2½ dinarja

D R A M A

LETNIK I.

V Mariboru, 15. januarja 1922

ŠTEV. 4.

NA POT

Kadar mislim na gledališče, se mi zdi, kakor da sanjam dolge in težke sanje... V tistih sanjah ni zvezd, ni uspavajočih melodij, nego od vseh strani se gnetejo spačeni obrazi, spačeni in razriti od pogloda na komaj občuteno, brldko preteklost in trmasto, neoblikovano, zamegljeno prihodnjost.

Mlad si — pa ne misliš na preteklost, na težko preteklost, ne vidiš razritih gub, kjer so se pretakale solze, se posušile in strdile v strupeno boleost, ki je morda edina in največja, vredna da bi jo zapisal, če bi vedel za nje-no ime.

Mlad si — in ne čutiš pod nogami trde skorje, zakaj tvoje noge so ovite v mehke prožne čevlje, da ne čutiš težkega odmeva romarskih škornjev. Kakor veter greš, hitiš, se ustavljaš, drviš zopet dalje, dokler se ti ne zvrtniči in ne omahneš v mehke blazine, kjer si bil rojen.

Mlad si, pa se ti zazdi, da bi napravil norčavost, majhno, enodnevno komedijo — in zastaviš korak. Kam? Ker ne preudariš, ker si norčav, se ti zmede že prvi korak. Samega sebe udariš s pestjo. Ne čutiš pa bolečine, ker se biješ sam; greš k vrtiljaku, se vsedeš in se zavrtiš ob hreščečih, vsakdanjih zvokih...

Največkrat pa se zgodi, da lepe daljne slike, ki so te mimogrede posetile, premami-jo tvoje oči. In pomisliš: kaj če bi sledil svo-jemu hrepenenju, ki te je objelo čez noč, ko nisi vedel, ali spiš ali bdiš... Zadrviš za san-jami, pa se zaletiš v gladko brušena zrcala... Pred seboj uzreš črepinje... O sanje, o hrepenenje... greš, se vležeš, zapališ pi-po... dim, dim...

* * *

— Naša gledališka pot od začetka do danes, ni dolga in je sploh ni. Tako govore nekateri.

— In je nikoli ne bo, se prepričujejo mnogi.

In so ljudje in teh je največ:

— Če že kaj imamo, še to zrušimo; proč z navlako, proč s šminko, vse — komedija, laž, bedarija, nemorala...

Kdo pravi to?! Saj imamo državna gledališča, saj se brigajo zanje največji naši dostojanstveniki. Kdo misli in govori, da so gledališča humbug, in kdo...

Mimo gledaliških lepakov hodijo ljudje, kakor mimo reklamnih listov; včasih se tudi ustavijo:

— Hm, to sem že videl in nočem nikoli več.

— Kaj?

— Kaj, kaj... drama...

— Aha... da, da...

In gredo naprej, se menijo o lepih gledaliških časih Krpanove kobile in o neumnih in trdih buticah današnjih časov...

*

Kakšna je naša pot?

Ali je, ali je ni, ali je ne bo?!

Ljudje, ki mislite, razmišljajte o tem, ki hočete gledališča in biti neposredno v njem, ozrite se nazaj, ozrite se s srcem in dušo... Pot je težka in utrudljiva tudi za močne lju-

di! Kdor še ni imel nikoli škornjev na sebi, komur se je samo sanjalo o težkih čevljih — ne delaj nadlege. Tepen boš, in kaj s teboj, če ne preneseš udarcev!

Ko si pogledal s srcem v preteklost, se ozri z ljubeznijo in umom v bodočnost!... Kam, kako! Od začetka pa do danes ni dolg korak, a vendar tako dolg in težak, da preudari natanko, predno dvigneš nogo!...

Nekaj stopinj je že napravljenih, toda le malo jih je, ki vidijo te stopinje, poškrpljene s krvjo. So nekateri, ki jih slutijo, ki vidijo to stezo, a se ji izognejo iz različnih konvencionalnih vzrokov. (Včasih je celo prav, da to store).

Treba je, da vsi spoznajo to težko stezo, da občutijo v srcu njeno težko in kruto zgodovino, jo vzljubijo. Treba je, da vzljubijo one, ki so jo načeli v težkih časih s prikritimi solzami in trdno vero v bodočnost.

Zato premisli, predno stopiš na pot, predno dvigneš nogo... da ne postaneš invalid, v nadlego sebi in drugim.

JOŠKO KOVIČ

PETAR PETROVIĆ: GOZD

V svoji ideji je Petrovičeva drama „Gozd“ podobna delu velikega Shakespearea, „Snu kresne noči“. Kadar poslušam simfonijo gozda, ki je zrasla Petroviću iz srca, mi zveni v bistvu popolnoma sorodno čustvo Shakespearejevo na uho. Obe deli sta izliv silnega doživetja gozda. Ni to momentano doživetje, ali hipna omama, to je dolgotrajno, vedno novo doživljanje gozda, tako, da se moč gozda naravnost poosebi v živih figurah. Zanimivo je, da se ta proces odigrava pri obeh na popolnoma isti način.

Pri Shakespeareju je sila mnogo doživetja narave raztresenega po vseh njegovih delih, kljub temu da v celoti izgleda, kakor da je imel z naravo — to je s skrivnostmi doživetja narave — najmanj posla. Če pa vzameš katerokoli delo, zapaziš pri potankem študiju malone nevidne niti, ki te previdno peljejo v objem narave. Ne da bi delo objemalo naravo — narobe, narava objema delo. To je bistvena sličnost s Petrovičem.

Shakespeare je gledal v gozdu in v naravi sploh bajke. Na teh bajkah je gradil svoja velika dela.

Toda kar tiče doživetja gozda, je, čeprav v najglobljem dnu med obema primerama — Shakespeare-Petrović — isto, vendar v

individuelnem shvačanju povsem različno. Shakespearejeva personifikacija gozda je Puck, šaljivec, nagajivec. Petrovičevapa je Zolja, ki zadaja in leči rane, prinaša in odganja bolesi, skratka: neodkrita ljubezen, ki tepe.

Sevé, če človek sledi razvoju opisanega doživetja, najde potanke razlike. Glavno pa je: enemu šala, drugemu resnost. Resnično, če stopiš v gozd, danes, kakršen si, te objame resnost ter ti je težko, deliti smeh ptic in veselje veveric; več je strahu pred nečem skritim, kot šaljivosti istinitosti v tebi.

Za vsem dejanjem v »Gozdu« tiči nejasno obličje. Zolja je herma: dvoglav, zagonetka. Z eno roko prav od srca bije in mori, z drugo, nežno, tolaži in boža. Zagonetka v toliko, da nastopa na odru v enem samem obličju: ves je od same dobrote in nežnosti napolnjen. Nekaj skrivnostnega, skoro groznega je v njem, ker visi na njem slutnja onega strašnega, kar povzroča on sam, z drugo roko, zunaj v gozdu.

Zato vpliva njegova božajoča dobrotita nekoliko tuje in nepristno. Mesto da bi odpirala duri in kazala samo svetlo solnce, jih tišči in za njimi slutiš črnino.

Zolja veže in tolmači nekako nepojmljivo igro čustev.

Kajti »Gozd« je igra čustev. In čustvo je vedno nejasno, kadar je silno. »Gozd« je igra silnih čustev.

*
* *

Dejanje nosi Dana. V njej je pesnik utelesil vso moč vpliva, ki ga more imeti trajno življenje v gozdu na sensibilno naturo. Izluščil je erotični moment. Igro ljubezni duše, ki je v oblasti fantastične sile gozda, je Petrović z močno barvo naslikal. Zaljubljena je v gozdarja, kateremu se je, čista devojka, udala. Ali sreča njene ljubezni je padla v prepad v trenutku, ko ga je obsula z največjo prelestjo ljubezni, njega, ki je ni vzel kakor vzamemo najsvetejše, temveč jo je sprejel kot navaden pouličnjak. In zdaj, pričjenja njeno trpljenje. Vez, ki jo je nanj navezala, udanost telesa in duše, ki je tako silno podčrtana, da naravnost kriči po srčnem sprejemu, trka zaman, prosi zastonj, obupuje in ne ve, kako naj se izkriči.

Poroči se z Jovico, z bolnim gozdarskim delavcem, ki sili vanjo s svojo resnično ljubeznijo. Iz usmiljenja ga vzame v trenutku slabosti in ne ve, kakšno strašno breme je s tem nakopala svoji pravi ljubezni.

Mehka njena duša misli, da ni moč raniti človeka brez namena. In vendar ubije malo-

ne Jovico, razsrdi in razgrebe od bolesti izmučenega svojega očeta, logarja.

Resnično, ena sama velika solza, ki je padla z vej težkih, od stoletij preizkušenih dreves, je Dana.

Ni, da bi se je človek z nečistimi prstmi dotikal. Glej jo oddaleč in če ti je dana ta dobrota, razjochi se ž njo.

*

Gozdar, predmet njene ljubezni je bahav, puhel človek, ki se ne zmeni dosti za njeno trpljenje. Kadar slučajno nima druge, mu je tudi Dana dobra. Nič obzira ne jemlje na to, ali je poročena z Jovico, ali ne.

Kadar ciganka zapoje, teče k njej, kadar ciganke ni, pride k Dani in si vzame njeno udanost kot nekaj samo ob sebi umljivega.

Ničvrednež, ki mu je samo do golega mesenega užitka, ker smatra po svojih višjih študijah najbrž vso svojo okolico za sebi inferijorno.

Nič mu ne gre k srcu, samo včasih ga za hip gane potok solz, ki jih je sam povzročil in kadar se tega zave, se mu strese glas, beseda mu postane nekoliko okorna ter prosi odpušcanja. Toda že naslednji trenotek je v stanu speljati ga nazaj na staro, njemu bolj prikladno pot.

*

Slednjič naj izpregovorim še o Jovici. Človek, ki je prišel mlad v svet in je preživel tisoč najrazličnejših dogodkov, ki se je — podjeten in čil — napotil v Ameriko, napotil po solnce in srečo... In ga je srečala bolezen, tepla revščina in mu glad podrl zlate gradove.

Zdaj se je zakopal v gozd, zaril se je vanj z vso dušo. In tudi vero v ozdravljenje mu je gozd prinesel. V nadi, da pridejo zanj lepši dnevi, je poročil Dano. Ljubezen do nje mu je pravzaprav vlila ta upanja v dušo.

V trenutku, ko se počuti že precej čilega, ko mu je prišla volja do življenja na vrhunec, odpove njegova najsilnejša opora,

Dana. Očito, v lastni hiši ga prevara. V lastni hiši prejema gozdarjevo »ljubezen«.

Od tistega trenutka mu gre na slabše. Od tistega časa ga bolezen bolj in bolj grize... In neke noči, ko je svetla lepa noč, ga čar gozda zmami do smrti.

*
* *

Kjer je vse eno samo veliko odpuščanje, kjer lije v svetlih valovih ljubezen, neha igrati.

Bog brez začetka in brez konca, gozd brez začetka in brez konca, čustvo brez začetka in brez konca...

SILVESTER ŠKERL

UMETNOST DRAMATIČ- NEGA PREDSTAVLJANJA

IGRALEC V SVOJEM RAZMERJU DO OBČINSTVA

Ne moremo si misliti umetnika brez publike, ki umetnine apercipira in uživa. Iz vtisa, ki ga napravi njegova umetnina nanjo, zazna za vplivnost svoje ustvaritve in zagleda na ta način takorekoč sebe samega. Ali pravi umetnik je privilegirana natura, ki ga žene

k vstvarjanju neodoljiva sila in ki je podvržena zakonu notranje potrebe. Ker je duševno višji, tudi daje več kakor more publika pričakovati in zahtevati, saj razkriva do zdaj neznane svetove, vzbuja prikazni, s katerimi polni nenadno našo domišljijo in jih dela tako v nas domače. A ker daje neizmerno več, kakor je publika hotela ali celo slutila, navadno tudi takrat, ko se pojavi, še ne najde vsprejemljivih tal, na katerih bi mogla njegova umetnina uspevati. Duševna onemoglost večine, vsprejeti vso polnovredno vsebino, ki jo lepo razvrščeno

postavi pred nas, kot celoto, mu premnogokrat pomandra že v začetku oni primerni kraj, kjer bi njegovo sliko mogla oblitati in objasniti prava svetloba. Od tod oni v umetnostni zgodovini tako pogosti upor, s katerim se takoj ob pojavu velikih pesniških del publika tem zoperstavlja, tako da jo je treba k njih umevanju šele vzgojiti. Umetnik si mora torej priznanje priboriti in mnogokrat sta si globina dela in njegov vpliv ob prvem pojavu v nasprotnem razmerju. Samo istovrstni, duševno sorodni ljudje, in teh je vedno zelo malo, razkrijejo v njem oznanenje višjega genija; šele s tekom časa postanejo takšne ustvaritve skupna last. In kolikrat pride umetnik šele pri poznejših rodovih do one upravičene veljave, ki mu jo je sodobni svet v svoji ozki duševnosti in pritlikavosti zanikal!

Vsak umetnik, kojega umetnina z aktom ustvarjanja ne izgine, se more tolažiti, se sklicevati na poznejši čas in more zreti na poznejše rodove z gotovostjo genija, ki je spričevalo duha v duhu. Ne tako igralec, kajti njegova ustvaritev preko akta ustvarjanja živi le v gledalčevi notranjosti, v kateri zapušča edino sled svoje bitnosti. Toda ta menak element ni zmožen, nam predočiti ono podobo, ki mu je vtisnjena, in ravno v hotenju, dati svojemu vtisu izraza, v želji,

obnoviti svoj umetniški doživljaj, nam stopi ta onemoglost najjasnejše pred oči. Tudi od najspretnейše roke orisana slika igralca in njegove igre je vedno le slab, skorajda zabrisan oris, ki si ga mora bralec šele sam oživeti. A ta v njegovi fantaziji oživljena figura nikakor ne odgovarja sliki, ki jo je hotel opisovalec podati, ker more bralec skico spopolniti le z onimi četudi najvrednejšimi dodatki, ki jih more njegov duh poroditi in ki so le plod njegovih lastnih izkustev . . . Tudi če bralec pesniško sliko dotičnega značaja nosi čisto živo v sebi, se krije ta slika edinole z njegovo lastno podobo in budi v njem željo, videti prikazen svoje lastne domišljije pred sabo v živi konkretnosti. Če mu pa to manjka, sliši le besede, ob katerih si prav nič ne predstavlja in ki jih s težavo veže z najboljšim, kar je videl. Tako pa vidi v svoji domišljiji le vse ono, kar je že videl in doživel, nikakor pa mu ni jasna slika umetnika, o katerem bere.

Odrski umetnik je torej vezan le na sedanost; ona je njegova boginja, česar mu ona ne da, mu ne more nadomestiti tolažeči pogled v prihodnost. Zahtevati mora torej že od nje ono priznanje, ki mu gre . . . Kakor pa bude v narodu višja spoznanja šele veliki pesniki in misleci, tako postavi tudi veliki igralec šele potom svojih ustva-

ritev ono pravo merilo za svojo umetnost, ker tudi on stoji višje nego publika, ki jo obdaruje . . .

Kakor hitro se pojavi nov človek-umetnik, ki razkrije vso revščino do takrat podanega in tako tudi krči eksistenčno pravico tega, se publika v svojem miru zmaje. V tem trenutku, ko stopi v osiroteli svet nenadno velik igralski umetnik, so življenski pogoji čisto spremenjeni . . . duhovi se razplamenè, kajti novi doživljaj se ne da več izbrisati in sili venomer kot nevoljni svarilec v vrsto po starem kopitu podanih stvari . . .

Ker je igralska umetnost navezana le na sedanost, je takorekoč brez zgodovine in brez žive preteklosti, daje igralcu čisto samo-svoje mesto . . . Za ono omejitvev, ki od-kazuje igralcu mesto le v sedanosti in ki mu jemlje možnost, da bi mogel v svojih vstvaritvah živeti trajno tudi v naprej, mu je dana tudi v zameno možnost, da kon-centrira in občuti svoj najintenzivnejši vpliv v trenutku vstvarjanja . . .

Oni nevidni in vendar odrskemu umet-niku tako občutni dih, ki nam kaže mno-goglavo občinstvo kot eno samo bitje, ki z igralcem vse njegove afekte doživlja in v sebi preživlja, to je ono pristno nepotvorjeno in nepotvorljivo priznanje, ki sme biti igralcu

največji ponos, ker je le produkt njegovega genija. In to mu je opora v nezanesljivem ele-mentu zmedenih časopisnih kritik v opoj-nosti množice, ki pozdravlja surove efekte kričave pestrobarvnosti s hipnimi eksplozi-jami priznanja, sredi pehanja za nizko naklonjenostjo, ki skuša potom umetno vpri-zorjenega odobravanja pričati lažnjivo o neposrednem in velikem umetniškem razo-detju . . .

Treba je, da se odrski umetnik z vso silo svoje umetniške vesti zoperstavlja izkušnjava, da bi na škodo čiste umetnosti vplival na občinstvo z nasilnim izigravanjem posameznih afektov, nepričakovanih preho-dov in presenetljivih lučnih sprememb . . .

Najhujša oskrumba umetnosti pa je, če se umetnik poslužuje v prid svojega vna-njega uspeha sredstev, ki stoje celo izven umetniškega okvirja in se kot takšna tudi očitno kažejo . . .

Že samo stanovska čast bi morala igralca obvarovati pred takšnimi pregrehami. A zavest o stanovski časti je seveda le tam živa, kjer člani ansambla niso le, kakor je to večinoma še sedaj tako, raztresena in po tisočernih slučajih slučajno na en kup zne-sena množica, ki se loči od diletantov na-vadno le v toliko, da ji je lastna še večja mera neprave samozavesti in pomanjkljivega

vpogleda v bistvo in zahteve one umetnosti, kateri bi imeli služiti, temveč se čutijo v skupni borbi za pravo izraževanje v svoji umetnosti v zato potrebnem delu ter po duševni izobrazbi kot samostojna celota . . .

Nihče ne bo mislil, da si domišljujemo, da bo s povzdigo igralskega stanu k umetniški družini ono zavrgljivo iskanje nepravega priznanja čisto prenehalo; ali posamezniki se bodo v dvignjeni samozavesti, ki more vzrasti le iz po skupnem hrotenju in izobrazbi vstvarjenih umetniških interesov, odvrnili z indignacijo od takšnega ponižujočega hlastanja po javni pohvali. To se bo pa zgodilo le tedaj, če pomen umetnosti in študij, ki so z njo v tesni zvezi ter njeno podajanje ne bosta več, kakor do zdaj, le stvar posameznikov, temveč neizbežna

last vseh, od vodij gledališč priznana in podpirana. Oni člani ansambla, ki bi se izgubili na umazano pot hlastanja po cenem priznanju, bi ne občutili le posameznih tovarišev nevoljo, ki jo morajo zdaj večinoma po sili v sebi zatreti; ansambl kot celota, ki bi jo vezala skupna zavest in delo, bi jih obsodila in postavila v vrsto komedijantov. Tako bi vsaj oni poedinci, ki bi jih prava zavest ne dvignila nad močvirje komedijantskega početja, bili kolikor toliko zastraženi, med tem ko hodijo zdaj brezbrizno tudi najbolj zavrgljiva stranska pota, na katerih srečavajo ono množico, ki jih podpira, ko si ne morejo poiskati opore v svojem talentu.

Izvlaček iz H. Th. Rötšcherjeve knjige gornjega naslova. M. S.

HENRI BECQUE

(K PREMIJERI „PARIŽANKE“.)

Henri Becque, ki se je rodil v Parizu 1. 1837 in je umrl ravnotam 1. 1899, je zapustil gledališču dvoje mojstrskih del: „Vrane“ (1882) in „Parižanko“ (1885).

Pisatelju so zagrenili življenje zlobni ljudje, s katerimi je imel opravka vsled svoje

globoke umetnosti, ki ni poznala koncesij, ki je bila klasična in revolucionarna obenem in zato popolnoma netrgovska; in končno — zakaj ne bi povedali? — vsled njegovega ostrega značaja.

V svojih „Spominih dramskega pisatelja“ je obrazložil historijo svojih del: niti eno ni našlo odprte, lahke poti. Njegov uspeh je bil v celoti tak, kakor da so mu ga vsi

ljudje zavidali in kratili; kajti on je bil, čeravno ne najbolj priljubljen, vendar eden najsilnejših pisateljev svoje dobe. Njegovo mnenje o kritikih in o gledaliških ravnateljih je tako-le: „Dva rabeljna gledališke umetnosti sta. Igralec je pa tretji . . .“

Kdor hoče razumeti to njegovo ostro sodbo, mora pomisliti, da je Becque dolga leta iskal zaman dostopa do gledališča in je moral pozneje, čeravno je nastopil že l. 1868 kot dramski pisatelj, zopet delati na borzi kot *rémisier* in biti brez vsake volje sotrudnik raznih nevažnih časopisov, pisati članke in gledališke ocene, toliko, da se je preživljal. Vse svoje življenje je prebil v mizeriji in je postal nezaupljiv napram ljudem, pravi mizantrop; njegova potovanja v Italijo, posebno v Milan, kjer so ga sila slavili in častili, tvorijo v njegovem življenju le kratke paranteze veselja v dolgih perijodah žalosti.

Ko je Alired Capus 1908. odkrival njegov spomenik, je po pravici rekel: „Gledal je življenje z nagubančenim čelom, kakor gledamo predstavo, ki nam ne ugaja. Vendar ni bil absoluten pesimist, ker je bil bistrega, pristno francoskega duha, tako, da so se od časa do časa menjavale v njem grenkoba,

duhovitost in razposajenost ter tvorila za njegovo življenje in za njegovo delo ozadje usmiljenja in mehkode . . .“ Globoko je v njem usmiljenje do revežev in komaj ga more popačiti grenka in bridka ironija.

Gotovo je, da je Becque črpal iz Molièrea, gotovo pa je tudi, da je črpal velik del francoskega modernega gledališča — in ne le francoskega — iz njega.

Ni priznaval komedije na podlagi tez. In morda izvira odtod njegova hladnost in celo antipatija do Aleksandra Dumasa in z druge strani ljubezen in občudovanje do Sardoua. Ko je bil že precej star in utrujen, je odgovoril nekemu prijatelju: „Umetnost in morala, to je huda zadeva! Hvala bogu, ne mudi se nikamor. Komedije s tezami so povečini slabe komedijes slabimi tezami. Že petnajst mesecev trpim in čutim potrebo po ozdravljenju. Vložil bom svojo kandidaturo za stolec, ki je ostal izpraznjen za Meilhacom: če me sedaj ne imenujejo, se ne bom več potegoval . . .“

In kot je usoda z marsikaterim trda, ni bil niti imenovan članom akademije: propadel je, medtem, ko je uspelo toliko srednjevrednim.

„Parižanka“, ki je bila prvič vpriзорjena v gledališču „Renaissance“, nato na stalnem

repertoarju „Thââtre Française“ je najbolj znana Becquejeva komedija, morda tudi zato, ker je našla svojo veliko interpretko v Ga-

brijeli Réjane, ki je z njo potovala po vsem svetu.

Po članku Sabatina Lopeza — S. Škerl.

OB 3. OBLETNICI SMRTI IVANA CANKARJA

(Predaval na Cankarjevem slavju v Škednju dne 17. decembra 1921.)

V nedeljo so pretekla tri leta, odkar je umrl največji mož, kar jih je rodila slovenska mati — Ivan Cankar. Tri leta so pretekla, odkar so se zatisnile njegove oči, ki so gledale bistro in jasno v preteklost, v sedanost in v bodočnost našega naroda, tako bistro in tako jasno, kakor še ni gledalo nobeno slovensko oko.

Cankar je videl vse temne strani slovenskega naroda; videl je njegove grehe, njegovo plahost in klečeplastvo, ki se e porodilo iz tisočletnega suženjstva, — videl pa je tudi vse trpljenje tlačnega naroda, videl je njegovo bedo in njegove solze.

Pred tremi leti je prenehalo biti srce, tisočkrat ranjeno od tisočerihih krivic in grenkih spoznanj, pred tremi leti je prenehalo utripati srce, ki se je tisočkrat stisnilo pod udarci, ki so padali nanj in na srca vseh bratov vseh mejá. V tem srcu je pred tremi

leti ugasnil plamen velike ljubezni, ali nešteto isker tega velikega plamena žari v zlatih kelihih, ki nam jih je ostavil Ivan Cankar. Ljubezen do svojega naroda ni vlival samo v svoje novele, ki jih je še na stotine raztresenih in čakajo, da pridejo v zbirke. V „Beli krizantemi“ pravi odkrito:

„Oko, ozri se nazaj, prav do mraka otroških let! Kam je hotelo vse hrepenenje, komu je bila darovana moč srca in razuma, odkod se je vzela, kam se je vračala vsa moja radost in bolest? — Resnično, domovina, nisem te ljubil kakor cmerav otrok, ki se drži materi za krilo; tudi te nisem ljubil, kakor solznomeškobni vzdihovalec, ki ti kadí v lice sladke dišave, da te skele uboge oči; ljubil sem te s spoznanjem, videl sem te vso, v nadlogah in v grehih, v sramoti in v zmotah, v ponižanju in v bridkosti; zato sem z žalostjo in s srdom v srcu ljubil tvojo oskrunjeno lepoto, ljubil jo stokrat globlje in stokrat višje od vseh tvojih trubadurjev!

Moje delo je knjiga ljubezni — odpri jo, domovina, da boš videla, kdo ti je pra-

vičen sin! Dal sem ti, kar sem imel; če je bilo veliko ali malo — Bog je delil, Bog razsodi. Dal sem ti svoje srce in razum, svojo fantazijo in svojo besedo, dal sem ti svoje življenje — kaj bi ti še dal?“

Dal nam je vse, kar je imel, dal nam je svoje življenje, ker nas je ljubil in ker bi njegova duša rada videla naš narod svoboden in neupogljiv. Zato nam je zaklical v svoji knjigi „Za križem“:

„Ne ozrite se v prokletstvo in trohno, vsi vi tisoči in milijoni, ki koprnite z menoj! Vsi vi ponižani in razžaljeni, vsi vi zaslužni in obremenjeni — do nebes se je povzdignil naš križ — — iz sramote in trpljenja bo vzrastle naš dan!“

Globoko je bil uverjen Ivan Cankar, da pride ta dan. V „Beli krizantemi“ nam je to potrdil z besedami:

„Trdna je moja vera, da napoči zarja tistega dne, ko naša kultura ne bo več krizantema siromakova, temveč bogastvo bogatega. Že slutim zarjo tistega dne, sluti jo vse moje najgloblje in najčistejše hrepenenje. Ne, ne hrepenenje samo! Moje delo je slutnja zarje, vsaka moja beseda in vse moje življenje. Že slišim dleto, ki kleše granitni temelj novi zgradbi.“

Trdna je bila njegova vera, da napoči tisti dan, ko ne bo več naš narod ponižan

in razžaljen, temveč spoštovan med spoštovanimi. V svojem delu je slutil Cankar zarjo tistega dne, zakaj on se je dobro zavedal vrednote svojih ustvarjanj in vedel je, da ne bo mogel te vrednote zanikati tudi naš največji neprijatelj. Cankar je položil s svojim delom slovenski umetnosti trdni, granitni temelj, na katerem se bo dvigala do svetovnega slovesa. Ivan Cankar nam je dal toliko lepot, kakor še nobeden. In koliko bi nam lahko še dal! 28. oktobra 1918 sem bil v Ljubljani. Tisti dan se je izvršil prevrat in ljudstvo je bilo pijano veselja in navdušenja. Tudi moje srce je drhtelo od veselja. S tem veseljem v srcu sem se napotil k Cankarju; njegova sobica pa je bila zaklenjena in tiha. Cankar je ležal v bolnišnici. Napotil sem se tja. Usmiljenka mi je povedala, da se je Cankar dva dni prej spodrsnil na mokrih stopnicah, ko je odhajal z doma in da je tako nesrečno padel, da se mu je vlila kri na možgane.

Stopil sem v sobo, kjer je ležal. In ko sem ga videl in spregovoril z njim, sem spoznal, da leži na mrtvaški postelji.

Zunaj so igrale godbe, narod se je gnetel po ulicah in trgih, vse se je veselilo zgodovinskega dneva, — v moje srce pa je legla boleost in potrtost, zakaj vedel sem,

da se je podrl najsilnejši steber templja naše umetnosti.

Umril je Ivan Cankar; v njegovem tisočkrat ranjenem srcu je ugasnil plamen velike ljubezni, ali iskre tega svetega plamena žare v njegovih kelihih in ne ugasnejo ni-

koli. Ljubimo ga, kakor nas je on ljubil, ljubimo se medseboj, kakor nas je on učil in naš narod ostane, kakor ostane Cankarjeva umetnost. Slava Ivanu Cankarju!

KAREL ŠIROK

(Članek je bil namenjen za Cankarjevo številko, a je došel prepozno.)

B E L E Ž K E

Dr. Fran Detela. Lani je praznoval dr. Fran Detela, plodoviti pisatelj iz kroga „Dominsvetovcev“ petdesetletnico svojega rojstva. Naše gledališče vprizori njegovo veseloigro „Učenjak“, da tako proslavi ta praznik.

Dediči velikega časa. 31. t. m. se vrši sploh prva vprizoritev izvirne slovenske novitete „Dediči velikega časa“ Stanka Majcena, čigar ime je znano izza „Kasije“. „Dediči velikega časa“ je temeljito predelano odrsko delo, ki je izhajalo predlansko leto v „Dom in Svetu“ pod naslovom „Dediči nebeškega kraljestva“. O delu samem prinesemo v priložnji številki obširnejše poročilo.

Hlapca Jernej. Dne 11. januarja se je vršila v Narodnem gledališču nadvse lepo uspela Cankarjeva proslava. V okrašenem fojerju je stala Cankarjeva maska sredi zelenja in na odru se je odigrala zgodba

Hlapca Jerneja v Skrbinškovi odrski priredbi. S tem se je izvršila proslavitev spomina na Ivana Cankarja. Vprizoritev je krasno uspela in s ponosom smemo šteti v vrsto Cankarjevih dramatičnih del tudi „Hlapca Jerneja“. Obenem je začela uprava gledališča akcijo za spomenik Ivana Cankarja v Mariboru. Prvi kamen tvori čisti dohodek predstave in prispevki občinstva, ki je posetilo „Hlapca Jerneja“.

Molière. Pokrajinski namestnik g. Ivan Hribar je poslal vsem gledališčem okrožnico, naj proslavijo Molièrejevo tristoletnico z vprizoritvijo enega ali več njegovih del, ki naj bi se igrala predvsem šolski mladini. Da prihaja taka inicijativa s strani, s katere smo bili vajeni doslej večinoma težav in zaprek, pomeni velik korak naprej. Uprava mariborskega gledališča je že pri sestavljanju repertoarja za tekočo sezono upoštevala to slavnostno priliko ter sprejela

troje njegovih del v repertoar: „Namišljeni bolnik“, „Tartuffe“ in „Skopuh“. Kot prvo izmed teh del se vprizori v kratkem času „Skopuh“ v prevodu dr. Makso Šnuderla.

„Talija“. Prejeli smo: Almanak za god. 1922 l. godište. Uredili izdali Djuro Berkeš, Mirko Polić i A. V. Bek. — Osijek 1921. Cijena Din. 20.

Spored od 15. do 31. januarja.

- 17. januarja **Striček Vanja** A
- 18. " **Svet** C
- 19. " **Hlapec Jernej** B
- 20. " **Mam'zelle Nitouche** C
- 21. " **Gozd** B
- 22. " ob 15. **Gozd**, Ljudska
ob 19^{1/2}. **Hlapec Jernej**, Del.
- 24. " **Svet** A
- 26. " **Favn** C
- 27. " **Ptičar** A
- 28. " **Parižanka** C
- 29. " ob 15. **Za narodov blagor**, Ljudska
ob 19^{1/2}. **Poljska kri**, Izven
- 30. " **Produkcija dramatične šole**, Izven
- 31. " **Dedišč velikega časa** B

CENE PROSTOROM

Prostor	Drama	Opera	Znižane
Srednja loža	D 40—	D 50—	D 20—
Loža v ospredju	30—	40—	15—
Parter I., II., III.	9—	11—	5—
IV., V., VI.	7—	8—	4—
VII., VIII., IX.	6—	7—	3—
Balkon I.	9—	11—	5—

Balkon II., III.	D 7—	D 8—	D 4—
IV., V., VI.	5—	6—	3—
Galerija v sredi I.	4—	5—	3—
" v ospredju I.	3—	4—	2—
" v sredi II.	3—	4—	2—
Parterno stojišče	2—	3—	1—
Dijaško	1—	2—	1—
Galerijsko	1—	2—	1—

PONATIS LEPAKOV

STRIČEK VANJA

Prizori iz življenja na kmetih v štirih slikah. Spisal Anton Čehov. Poslovenil F. J. Režira: Skrbinšek.

OSEBE:

- Srebrjakov, Aleksander Vladimirovič,
upokojen profesor Mikulič
- Jelena Andrejeva, njegova druga
žena Šetinska
- Sofija Aleksandrovna, njegova hči
iz prvega zakona Testenova
- Vojnickaja Marija Vasiljevna,
mati profesorja prve žene Jelenčeva
- Vojnicki, Ivan Petrovič, njen sin
(striček Vanja) Bratina
- Astrov, Mihajl Lvovič Skrbinšek
- Teljegin, Ilija Iljič, obubožan
posestnik Košuta
- Marina, stara pestunja Dragutinovičeva
- Hlapec Kos
- Delavec Furijan

Dejanje se vrši na Srebrjakovem posestvu.

SVET

Komedija v štirih dejanjih. — Spisal Branislav Nušić. Poslovenil Cvetko Golar. — Režira: Povh.

OSEBE:

- Matija Porenta, uradnik v pokoju Povhé
- Ana, njegova žena Dragutinovičeva

Nada	Kraljeva
Jelica	Savinova
Gašper Srebotnjak, uradnik v pokoju	Rasberger
Gospa Židanova	Mezgečeva
Gospa Jeranova	Suštarjeva
Stojan	Kos
Gospa Marta, njegova teta	Štrausova
Glasbeni učitelj	Janko
Katra	Petkova
Marjana	Čepičeva
Deklica	Lubejeva
Dva nosača	* * *

Ženska	Vovkova
Bradat gospod	Štamcar
Starikav plešec	Rožanski
Ječar	* * *
Sodni sluga	Furijan
Stražnik	Veit.
Dva bosonoga fanta, kodrolas otrok, ljudstvo, otroci.	

MAM'ZELLE NITOUCHE

Opereta v štirih dejanjih. Spisala H. Meilhac in A. Milland. Uglasbil R. R. Hervé. Režiser Jos. Povhe. Dirigent H. O. Vogrič.

HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA.

Devet slik. — Spisal Ivan Cankar. — Za oder priredil Milan Skrbinšek. Režira Skrbinšek.

OSEBE:

Hlapec Jernej	Skrbinšek
Mladi Sitar	Grom
Gostačev študent	Škerl
Mladi sodnik	Mikulič
Potepuh	Kovič
Mlad človek	Košuta
Jezični dohtar	Rasberger
Župnik	Bratina
Župan	Povhè
Sitarica	Suštarjeva
Tašča	Dragutinevičeva
Svak	Janko
Sosed	Šuler
Dekla	Kraljeva
Pastir	Smerdu
Vejačev	Kos
Šalander	Velušček

OSEBE

Grof de Chateaux Gibus, major	Grom
Fernand de Chaplatreux, poročnik	Janko
Gustav } častnika	Štamcar
Robert }	Košuta
Loriot, vojak	Povhe
I. vojak	Furijan
II. vojak	Kos
Predstojnica ženskega zavoda	Dragutinovič
Celestin, organist na zavodu	Rasberger
Denise de Flavigny, gojenka	Savinova
Vratarica	Petkova
Gledališki ravnatelj	Šimenc
Paulinean, režiser	Velušček
Corinne, operetna diva	Vovkova
Simblette }	Čepič Ljuba
Lydie, } gledališke igralko	Severjeva
Sylvia }	Lubejeva

Gojenke ženskega zavoda, gled. igralke, častniki, vojaki. Godi se na Francoskem. I. in IV. dejanje na ženskem zavodu, II. dejanje v gledališču. III. dejanje v dragonski vojašnici.

GOZD

Drama v treh dejanjih. Spisal Petar Petrovič,
Režira Škerl.

O S E B E:

Gozdar Škerl
Logar, po domače „Medved“ Grom
Dana, njegova hči Mezgečeva
Marič, po domače „Zolja“ Skrbinšek
Jovica Tadič, gozdarski delavec Mikulič

Godi se: 1. dejanje v gozdni kolibi; 2. dejanje v Jovičevi hiši v vasi; 3. dejanje v gozdu. — Čas sedanjost.

FAVN

Komedija v treh dejanjih. — Spisal E. Knoblauch. —
Režira: Skrbinšek.

O S E B E:

Silvani, vsiljenec, favn Mikulič
Lord Stonbury Povhè
Sir Ernest Craddock Rasberger
Maurice Morris Šimenc
Cyril Overton Janko
Fisch Štamcar
Jackson Košuta
Lady Aleksandra Vancey Vovkova
Mistress Hope Clark Dragutinovičeva
Vivian, njena hči Testenova
Miss Lydia Vancey Šuštarjeva
Dejanje se vrši v Londonu v hiši lorda Stonburya.

PTIČAR

Opereta v treh dejanjih. Tekst Westa in Helda.
glasba Karl Zellerja. Režira Povhè. Dirigira Parma.

O S E B E

Kneginja Marija }
Baronesa Adelajda } dvorni dami Šuštarjeva
Baron Weps, knežji gozdar in lovec Rasberger

Grof Stanislav, njegov nečak Šimenc
Adam, ptičar s Tirolskega Povhè
Kristina, poštarica Mezgečeva
Schneck, vaški župan Grom
Süffle }
Würmchen } profeso.ja Janko
Dvorjani. Tirolci. Kmetje itd. Dejanje se vrši v
začetku 18. stoletja v Pfalzi ob Reni.

PARIŽANKA

Komedija v treh dejanjih. — Spisal Henri Becque. —
Poslovenil Silvest Škerl. — Režira Bratina.

O S E B E

Klotilda Bukšekova
Adela Testenova
Dumesnil Mikulič
Lafont Bratina
Simpson Kovič

Dejanje se vrši v Parizu v sedanjem času.

ZA NARODOV BLAGOR

Komedija v štirih dejanjih. Spisal Ivan Cankar. Režira
Skrbinšek

O S E B E:

Aleksij pl. Gornik Povhè
Dr. Anton Grozd, dež. poslanec, obč.
svetnik itd. Bratina
Katarina, njegova žena Šuštarjeva
Matilda, njegova nečakinja Šetinska
Dr. Pavel Gruden, drž. poslanec, obč.
svetnik i. dr. Grom
Helena, njegova žena Bukšekova
Jožef Mrmolja }
Klander } občinska svetnika Štamcar
Janko }
Mrmoljeyka Dragutinovičeva
Julijan Ščuka, žurnalist Skrbinšek

Siratka, literat	Škerl
Fran Kadivec, jurist, sorodn. Grozdov	Mikulič
Profesor Kremžar	Košuta
Stebelce, poet	Kos
Slabo oblečen mlad človek	Kocmur
Hišna pri Grudnovih	Kogejeva
Prvi občinski svetnik	Furijan
Drugi občinski svetnik	Suler
Tretji občinski svetnik	Korže

POLJSKA KRI

Opereta v 3 slikah. Tekst od Leona Steina. Vglasbil
O. Nedbal. Poslovenil V. H. Zalar. Režira: Povh.

OSEBE:

Jan Zarembo, graščak na Ruskem Poljskem	Povh
Helena, njegova hči	Mezgečeva
Grof Boleslav Baranjski	Šimenc
Bronio pl. Popiel	Janko
Vanda Kvasinjskaja, plesalka varšavske opere	Savinova
Jadвига Pavlova, njena mati	Petkova
Pl. Mirski	Rasberger
Pl. Gorski	Grom
Pl. Volenjski	Košuta
Pl. Senovič	Rožanski
Gospa pl. Drigulska	Rumpelova
Kontesa Napolska	Kogejeva

Vlastek, v službi pri Baranjskem Kos
Plesni gostje, plemiči, kmetско ljudstvo, dekle, godci
rubežna komisija, lakaji.

DEDIČI VELIKEGA ČASA

Prva vprizoritiv.

Sanjska igra v treh dejanjih. — Spisal Stanko Majcen.
Režira Kovič.

OSEBE:

Dana, štirinajstletna	Kraljeva
Božidar	Vlado
Borko	Rastko
Vule	Joško
Marica	Danica
Dva tuja otroka	* * *
Keba, starka	Dragutinovičeva
Konjar Kenda, imenovan Vozma	Skrbinšek
Gospa Til, imen. sestra Ana	Šetinska
Načelnik mestne uprave	Rasberger
Načelnikova žena	Bukšekova
Gini, šestletna, njuna hči	Olgica
Zdravnik	Škerl
Voznik	Košuta
Pisar	Veit
Mati (prikazen)	Vovkova

Otroci, starke, starci. — Dogodek se vrši v revnem
okuženem okraju zasedenega mesta med vojno in
traja kot od danas do jutri.

V S E B I N A

DRAMA ŠT. 4

JOŠKO KOVIČ: NA POT
SILV. ŠKERL: GOZD
RÖTSCHER - M.S.: UMET-
NOST DRAMATIČNEGA
PREDSTAVLJANJA —
LOPEZ-ŠKERL: HENRI
BECQUE - KARELŠIROK:
OB 3. OBLETNICI SMRTI
IVANA CANKARJA. —
BELEŽKE — SPORED itd.

Po gledališki predstavi

posetite

„Veliko kavarno“

in

CLUB-BAR

Najelegantnejše podjetje v Mariboru. Prvo-
vrstni koncerti in gostovanje najboljših gle-
daliških umetnikov

Telefon št. 375

Brzojavni naslov: Spedbalkan

„BALKAN“ delniška družba za mednarodne
transporte, centrala Ljubljana
Podružnice Maribor, v lastni hiši, Aleksandrova cesta 35, Beograd, Zagreb, Rakek, Trst, Wien

Velika skladišča zvezana s tirom Južne železnice; Aleksandrova cesta 70. Špedicija vseh vrst; Mednarodni prevozi, selitve s patentiranimi pobištvenimi vozovi na vse strani. Vskladiščenje vsakovrstnega blaga. Zveze z vsemi največjimi tu- in inozemskimi tvrdkami. **Špedicijsko do-
stavno podjetje Južne železnice. Carinska agentura.** Carinske reklamacije. Zava-
rovanje transportov. Železniške reklamacije. **Predprodaja vozovnic za tu- in inozemstvo.**
Zastopstvo „Srednjevropejskega potno-prometnega urada“ Berlin. Podružnica „Tourist office“ za
Slovenijo. Informativna pisarna v potnih zadevah. Zavarovanje prtljage in potnikov.